

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6, Tallinn 19080, Estonia tel. +372 646 6439, fax +372 667 8399, E-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2005. aasta I poolaastal

Tallinn
Oktoober 2005

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostaja: Liina Ernits
tel. 646 6438

EKI direktor Marje Josing
19080 Tallinn Rävälä 6
Tel. +372 646 6439
Fax +372 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	8
Hinnad	9
Väliskaubandus	14
Maailmaturg	21
Euroopa Liidu turg	22
Kokkuvõte	27

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2005. aasta I poolaastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuste tootmismahude ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-s ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 27 lehekülge.

Eesti piimaturg 2005. aasta I poolaastal

Piima tootmine

2005. aasta esimesel poolaastal toodeti Eestis piima statistikaameti andmetel 328,6 tuhat tonni, mis on mullusega võrreldes 2,2% ehk 7 tuhande tonni võrra enam (I pa 2003 – 321,6 tuh t, tabel 1). Keskmise piimatoodang lehma kohta ulatus vaadeldud perioodil 2752 kilogrammini, mis on 30 kg võrra suurem eelmise aasta sama ajavahemiku tasemest. Sealjuures esimeses kvartalis oli väljalüps lehma kohta 63 kg võrra aastatagusest suurem, kuid teises kvartalis 33 kg võrra väiksem. Lehmade arv vähenes teise poolaasta lõpuks eelmise aasta sama seisuga võrreldes 3300 lehma võrra 114,9 tuhande lehmani.

Tabel 1

Piima tootmise näitajad Eestis I poolaastatel 2003 - 2005

	2003 I pa	2004 I pa	2005 I pa	Muutus, +,-	
				I pa '05 - I pa '04 kogusena	I pa '05/ I pa '04, %
Piimatoodang (tuh.t)	302,3	321,6	328,6	7,0	2,2
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	2558	2722	2752	30	1,1
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh.tk.)	117,2	118,2	114,9	-3,3	-2,8
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh.t)	245,6	268,2	284,7	16,5	6,2
Kokkuostu osakaal toodangust, %	81,2	83,4	86,6	x	x

Allikas: ESA

Euroopa Liidu poolt määratud kvoodist (624,5 tuh t) oli PRIA poolt (Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet) mai alguse seisuga välja jagatud 568,4 tuhat tonni (tabel 2). Sellest 553,6 tuhat tonni oli tarnekvoot ja 14,8 tuhat tonni otseturustuskvoot. Piimakvooti taotles PRIA andmetel 2125 piimatootjat. Välja jagamata kvooti, mis jäi reservi oli alanud kvoodiaasta alguseks 56,0 tuhat tonni, millest enamus on otseturustusekvoot. EK Piima ja piimatoodete korraldava komitee istungil 24.02.2005. aastal muudeti Eestile algselt määratud piimakvoodi jagunemist tarne- ja otseturustuseks vastavalt 554 657 tonni ja 69 823 tonni, suhtega 89:11. Algne jagunemine oli 537 118 tonni ja 87 367 tonni, suhtega 86:14. Vaatamata sellele on piimatootjate otseturustuskvoodi taotlused võrreldes võimaliku kvoodiga jäänud tagasihoidlikuks.

Eelmisel kvoodiaastal täideti EL piimakvoot 85% ulatuses, sealhulgas tarnekvoodist täideti 94% ja otseturustuskvoodist 12%. Uue kvoodiaasta esimesel kolmel kuul ehk II kvartalis täideti 27,2% EL poolt määratud piima tarnekvoodist. Neljandiku kvoodiaasta kohta on seega tarnekvoot 2,2%-punktiga ületatud. Otseturustuse kohta praegu veel andmed puuduvad.

Piima tootmiskvoodid Eestis

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2004 – 31.03.2005			
- EL määratud kvoot, tonni	624 483	554 657	69 823
- täitmine 3 kuuga, tonni	141 352	139 221	2 131
- % EL kvoodist	22,6	25,1	3,1
1.04.2005 – 31.03.2006			
- EL määratud kvoot, tonni	624 483	554 657	69 823
- välja jagatud kvoot, tonni*	568 438	553 597	14 841
- % EL kvoodist	91,0	99,8	21,3
- reserv, tonni	56 044	1 060	54 982
- täitmine 3 kuuga, tonni	...	150 988	...
- % EL kvoodist	...	27,2	...
Piima tootmine ja kokkuost II kvartalis 2005**	179 767	156 148	23 619

* Seisuga 31.03.2005, seisuga 30.06.2005 oli välja jagatud kvoodi kogusuuruseks 564 672 tonni.

** ESA andmed: kokku veerul tootmine, tarnekvoodi veerul kokkuost ja otseturustuse veerul kahe esimese veeru vahe.

Allikas: PRIA

Piimatööstus

Tänavu esimesel poolaastal varusid piimatööstused kokku 284,7 tuhat tonni toorpiima, mida on 6,2% ehk 16,5 tuhat tonni enam kui mullu samal ajavahemikul (tabel 1). Tööstuste poolt ostetakse kokku üha suurem osa Eestis toodetud piimast. Käesoleva aasta I poolaastal ostsid piimatööstused 86,6% kogu samal perioodil toodetud piimast, mis on 3,2%-punkti võrra enam kui aasta tagasi. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 4,1%. Toorpiima kvaliteet saavutas kõrge taseme juba mullu ning püsis sellel tasemel tänavugi - eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 96,2% varutud piimast ja esimesse sorti läks 3,2% piimast (2004.a I pa vastavalt 96,8% ja 2,6%).

ESA kiirstatistika andmetel on tänavu suurenenud juustu (30,6%) ja vadakupulbri (6 korda) tootmine, vähenenud aga lõssipulbri (-33,1%) ja või (-41,8%) tootmine (tabel 3). Eelmise aasta madalseis Eesti juustuekspordis on tänavu I poolaastal ületatud ning juustueksport suurenes võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 2,5 korda, suuremateks sihtriikideks Itaalia (1536 t), Soome (963 t) ja Venemaa (700 t), kuhu aasta tagasi eksporditi kokku vaid 200 tonni juustu. Enamus vadakupulbri toodangust eksporditi samuti Venemaale (1856 t). Pulbrite kogutoodang vähenes aastaga 510 tonni võrra – kallinenud kütuse tõttu energiamahuka lõssipulbri tootmise vähenemine asendus vadakupulbri toodangumahu suurenemisega. Piimapulbri tootmine jäi eelmise aasta tasemele, kuigi eksport samal ajavahemikul suurenes 1350 tonni võrra. Või tootmine vähenes ekspordinõudluse languse tõttu peaaegu poole võrra. Võitoodang vähenes ekspordiga (-3052 t) samas mahus peamiselt Hollandisse, Prantsusmaale ja Belgiasse väljaveo vähene-

mise tulemusel. Jäätise siseturunõudlus on tänavu tugevasti kasvanud ning selle tasakaalustamiseks suurenes I poolaastal tootmine 5,7%, eksport vähenes 2/3 võrra ning import suurenes 14,5%.

Tänavu aeglustus piimatööstuste toodangu müügikäive tunduvalt võrreldes aasta varasema perioodiga. Selle põhjuseks oli piimatoodete hinnatõusu aeglustumine. 2005. aasta I poolaastal ületas toodangu müügikäive piimatööstuses eelmise aasta sama perioodi käivet 3,1%-liselt. Aasta tagasi, kui hinnad märgatavalt tõusid, oli käibekasv 39,5%. Tänavu ulatus müügikäive jooksvates hindades 1,86 mld kroonini, ekspordikäibe kasv oli samal ajavahemikul 7,1% ja ulatus 599,6 mln kroonini. Ekspordi osakaal piimatööstuste toodangu kogumüügist oli tänavu I poolaastal 32,2% ja suurenes 1,2%-punkti võrra eelmise aasta sama perioodi (31%) suhtes. Seega teenib Eesti piimasektor ligi kolmandiku oma tuludest Eestist väljapoolt. Ekspordiks müüki on soodustanud lisaks EL siseturu avanemisele ka 10 piimatööstusettevõtte ekspordiload Venemaale.

Tabel 3

Piimatööstuste toodang Eestis I poolaastail 2003 – 2005 (tonnides)

	2003 I pa	2004 I pa	2005 I pa	Muutus +, -	
				I pa '05 - I pa '04 kogusena	I pa '04/ I pa '03, %
Või	3277	7498	4362	-3136	-41,8
Rasvane juust	7306	5968	7795	1827	30,6
Pastöriseeritud piim (tuh. tonni)	36,7	36,2	35,9	-0,3	-0,8
Lõssi-vadakupulber ja TPA	6392	8025	7473	-552	-6,9
sh lõssipulber	5546	7407	4957	-2450	-33,1
vadakupulber	642	369	2221	1852	6 korda
TPA	204	249	295	46	18,5
Täispiima- ja koorepulber	1728	2446	2488	42	1,7
Jäätis	3225	5066	5353	287	5,7

Allikas: ESA kiirstatistika

Hinnad

2005. aasta esimesel poolaastal jätkus piima **kokkuostu baasilise hinna** nõrk tõus kuni maini (3.96 kr/kg) ning alates juunist pöördus see nõrgale langusele (joonis 1). Käesoleva aasta septembris maksid tööstused toorpiima eest keskmiselt 3.87 kr/kg krooni kilogrammi eest, mis on vaid 1,6% kõrgem möödunud aasta septembrikuu hinnatasemest (3.81 kr/kg).

Toorpiima kokkuostuhinna pikka aega püsimine kõrgel tasemel ei ole aga stabiilsemaks muutnud piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja jaehindu siseturul, vastupidi, need on olnud üpris kõikuvad (tabel 4). Käesoleva aasta II kvartalis olid mitmete piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja jaehinnad aastatagusest oluliselt kõrgemad.

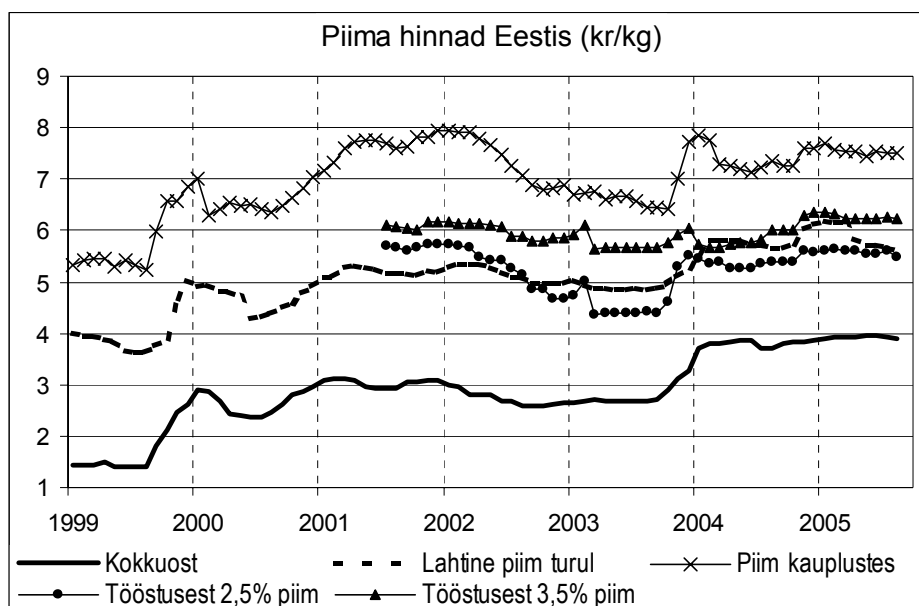
Erinevate piimatoodete **tööstustest väljamüügihindad** on aastaga tõusnud 1,7%...17% vahemikus, kuid 25-kilostesse kastidesse pakendatud 82%-line plokkvõi odavnes 4,9% (37.26 kr/kg-ni). Teistest enam on kallinenud väikepakendis siseturule müüdav 72,5%-line või (+17%, 42.37 kr/kg-ni) ja vähem täispiimapulber (+1,7%, 36.51 kr/kg). 2,5%-lise joogipiima tööstusest väljamüügihind tõusis aastaga 5,7% ja 3,5%-lisel piimal 8,3%. Lõssipulbrit müüsid tööstused tänavu II kvartalis 4,7% (29.47 kr/kg) ja Edam-tüüpi juustu 7,7% (46.62 kr/kg) kõrgema hinnaga kui aasta tagasi samal perioodil. 82%-lise plokkvõi keskmise hinna langust põhjustas võiekспорт Venemaale, mille madalale hinnale maksti EL poolt lisaks ekspordituge 20.50 kr/kg. Või tööstusest väljamüügihind oli Eestis I poolaastal alla 1. juulini 2005.a kehtinud sekkumishinda (47.76 kr/kg). Osaliselt viis hinna alla just madal ekspordihind Venemaale. 2005. aasta

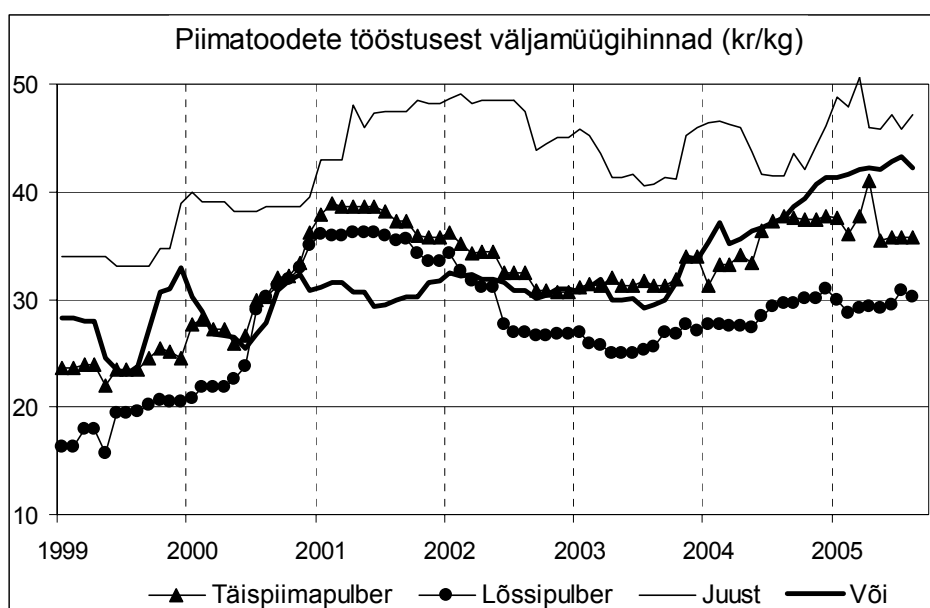
Eestis oli või sekkumisost avatud 1. märtsist kuni 23. juulini ning selle perioodi jooksul osteti sekkumisladudesse kokku 968,325 tonni 82%-list plokkvõid. 1. juulist langetati EL-s ühtse põllumajanduspoliitika reformis kavandatu kohaselt või sekkumishinda 44.19 kr/kg-le, mis vähendas vahet või tööstustest väljamüügihinna ja sekkumishinna vahel (III kv – 40.75 kr/kg, mis on 92,2% sekkumishinnast) ning sekkumisostud suleti.

2005. aasta 1. märtsist oli avatud ka lõssipulbri sekkumisost, kuid pakkumiste puudumise tõttu sekkumisostu ei toimunud. Lõssipulbri sekkumishind oli kuni 2005.a 30. juunini 30.55 kr/kg ning alates 1. juulist 28.94 kr/kg.

III kvartalis muutusid maailmaturule müüdavate piimatoodete tööstusest väljamüügihindad ebastabiilsemaks, siseturule müüdavate toodete hind on püsinud stabiilne. Plokkvõi väljamüügihind, mis aastaga ainukesena langes, oli III kvartalis 9,4% kõrgem kui II kvartalis. Lõssipulber kallines kvartaliga 2,6%, piimapulber odavnes 2,1% ja Edam-tüüpi juust odavnes 0,5%. Siseturule müüdavatest toodetest kallines III kvartalis võrreldes II kvartaliga 3,5%-line piim 3,2% ja väikepakendis või 0,9%, kuid 2,5%-line piim odavnes 0,7%.

Joonis 1

Piimatoodete **ekspordihindadest** on aastaga tõusnud lõssipulbri (+4,9%) ja juustu (+10,7%) hinnad. Täispiimapulbri ekspordihind oli tänava I poolaastal eelmise aasta sama perioodi tasemel, kuid või Eestist väljamüügihind oli 8,9% madalam eelkõige madala hinnatase-mega Venemaa osakaalu suurenemise tõttu Eesti võiekspordis.

Tabel 4

Tööstusest väljamüügi-, ekspordi ja jaehindade muutus Eestis 2003-2005. aastail

(kvartali keskmine, kr/kg, piimal kr/l)

	Tööstusest väljamüügihind/ekspordihind				Jaehinnad kauplustes			
	II kv 2003	II kv 2004	II kv 2005	sept 2005	II kv 2003	II kv 2004	II kv 2005	sept 2005
Piimapulber	31.55/ 30.52	35.91/ 35.46*	36.51/ 35.49*	35.80	x	x	x	x
Lössipulber	25.00/ 24.69	28.14/ 27.52*	29.47/ 28.88*	30.52	x	x	x	x
Juust Edam	41.43/ 38.41	43.28/ 42.34*	46.62/ 46.88*	44.72	72.19	76.25	82.52	84.20
Või, 82%, 25 kg	.../ 29.83	39.16/ 38.09*	37.26/ 34.71*	40.87	x	x	x	x
Või, väike- pakk ~200g	30.04	36.21	42.37	42.32	43.93	54.41	65.00	65.67
Piim 2,5%	4.38	5.27	5.53	5.50	6.64	7.80	7.54	7.51
Piim 3,5%	5.67	5.75	6.25	6.27	9.16*	8.80*	8.98*	9.23*

*ekspordihind on I poolaasta keskmine

Piimatoodete hulgihinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2003 –2005. aastal

(kvartali keskmine, kr/kg)

	II kv 2003	II kv 2004	II kv 2005	sept 2005
PIIMAPULBER				
Holland	37.78	40.52	38.02	37.24
Saksamaa	39.01	40.06	37.55	37.94
USA keskmine	33.66	41.29	35.70	38.33
LÕSSIPULBER				
Holland	30.07	31.14	29.57	30.04
Saksamaa	30.11	31.37	29.49	30.35
USA keskmine	24.57	24.37	25.09	27.98
VÕI				
Holland	47.11	47.25	44.59	42.56
Saksamaa	47.35	47.10	43.81	42.56
USA keskmine	33.59	58.20	41.70	49.29
JUUST				
Saksamaa, Gouda	46.19	44.12	44.59	43.89
Inglismaa Cheddar	45.63	51.21	48.04	49.50
USA, Cheddar	53.84	62.90	55.07	57.68

Maailmaturuhinnad langesid 2005. aasta II kvartalis võrreldes aastatagusega pea kõiki toodete osas ja enamikes riikides (tabel 5). Piimatoodang on maailmas suurenenud ning see läbi kasvanud ka pakkumine, mis veel aasta tagasi oli põuakahjustuste tõttu Okeaanias vähenenud. Pakkumise kasvuga on kaasnenud hinnalangus.

USA piimatoodete keskmised tootjahinnad olid II kvartalis on möödunud aasta sama perioodi keskmistega võrreldes võil 28%, piimapulbril 13% ja juustul 12% madalamad, kuid lõssipulbril 3% kõrgemad. Suuremates EL piimandusriikides Hollandis ja Saksamaal jäi aastane piimatoodete hinnalangus vahemikku 5...7%. Kusjuures juustu hinnad on olnud stabiilsemad ning Saksamaal on see aastaga mõnel juustutüübil isegi tõusnud. Hinnatrend EL-s näitas kolmandas kvartalis või hinna langust, piimapulbri ja juustu hinna stabiilsust ning lõssipulbri hinna tõusu. USA-s tõusid septembriks kõigi piimatoodete hinnad võrreldes II kvartaliga.

Piima **kokkuostuhind** oli 2005. aasta II kvartalis Euroopa Liidus keskmiselt 4.13 kr/kg (2004 - 4.27, 2003 - 4.47 kr/kg, 2002 – 4.65 kr/kg, 2001 – 4.91 kr/kg, 2000 – 4.57 kr/kg). Alljärgnev tabel 6 annab ülevaate Euroopa Liidu suuremate piimatööstuste kokkuostuhindadest, aga ka Eesti lähiriikide hindade tasemetest. Siit on näha, et EL suurtööstuste piima kokkuostuhinnad on viie aasta jooksul pidevalt langenud ning piima kokkuostuhind Eestis on jõudnud EL suurtööstuste tasemetele üsna lähedale. Madalamad piima kokkuostuhinnad on Leedus ja Lätis, kuid ka need on võrreldes eelmise aastaga tõusutrendil.

Tabel 6

**Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes,
Eesti lähiriikides ja Uus-Meremaal (kr/kg)**

	2004 juuli	2005 aprill	2005 mai	2005 juuni	2005 juuli
Suurtööstused*					
Nordmilch Saksamaa	4.17	4.02	4.02	4.17	4.33
Arla Foods Taani	4.41	4.35	4.35	4.35	4.34
Danone Prantsusmaa	4.85	4.12	4.12	4.15	4.80
Lactalis Prantsusmaa	4.63	4.26	4.27	4.26	4.47
Friesland Coberco Hollandi	3.86	3.87	3.87	3.87	3.87
Arla Foods Rootsi	4.43	4.32	4.29	4.26	4.19
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.41	4.12	4.10	4.16	4.30
Riigid					
USA	4.73	4.37	4.19	4.42	4.63
Uus-Meremaa	2.40	2.96	3.01	2.62	2.56
Saksamaa, <i>rasv 3,7%, valk 3,4%</i>	4.22	4.17	4.14	4.16	4.21
Soome, <i>rasv 4,3%, valk 3,3%</i>	5.43	4.38	4.38	4.52	5.14
Läti, <i>rasv 4,0%, valk 3,3%</i>	3.06	3.54	3.52	3.48	3.46
Leedu, <i>rasv 4,0%, valk 3,2%</i>	2.59	3.11	2.96	2.87	2.80
Eesti, <i>rasv 3,8%, valk 3,2%</i>	3.71	3.94	3.96	3.95	3.93

* baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

Allikad: LTO, ZMP, EKI

Piimatoodete **jaehinnad** tõusid ka II kvartalis, kuigi toorpiima hinnatõus peatus juba aasta tagasi. Ekspordinõudlus püsib aga endiselt hea ning see vähendab hinnasurvet siseturul, mida on eriti tunda või ja juustu jaehindades. Kui aastaga on piimatooted kauplustes kallinenud 1,1...17,4% vahemikus, siis enim kallines just või. Tänavu II kvartalis oli või jaehind kauplustes keskmiselt 65 kr/kg ning tõusis septembriks 65.67 kr/kg tasemele. Juustu jaehind tõusis aastaga 8,9% ning II kvartalis maksis Edam-tüüpi juust kauplustes keskmiselt 82.60 kr/kg. Septembriks kallines Edam-tüüpi juust kauplustes veel 1,9%.

Kiire hinnatõus oli aastaga ka hapukoorel (16%). 2,5%-line joogipiim kallines Eesti kauplustes aastaga 5,6%, kodujuust 5,1%, kohvikoor 3,1% ja keefir 1,1%. II kvartalist septembrini on joogipiima ja keefiri jaehind veidi langenud, teiste linnapiimatoodete jaehind 1..3% tõusnud.

Teiste Euroopa riikide pealinnadega võrreldes on piimatoodete jaehinnad Tallinna supermarketites enamasti kõrgemad kui uutes EL liikmesriikides, kuid veel madalamad vanade EL riikide pealinnade jaehindadest (tabel 7). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas, sest Eestis puudub antud tootegrupis konkurents kohalike tootjate poolt.

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 30. mai-5. juuni 2005.a
(kroonides)

Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- jogurt	Maitse- tamata jogurt	Ehrmann Fruttatut maasika- jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	8.98	14.12	84.26	4.17	17.37	9.07	4.10	194.45
Riia	7.79	10.69	76.14	6.68	18.70	10.69	x	219.74
Varssavi	8.66	12.23	68.68	4.80*	x	7.85	x	123.82
Praha	8.62	11.74	83.74	8.10	26.62	9.42*	3.31	111.59
Bratislava	9.45	14.64	70.42	5.48	24.40	10.35	5.33	125.89
Budapest	12.48*	17.13	86.66	7.70	x	16.46*	x	x
Helsingi	10.07	18.31	108.80	9.70*	24.15	15.91	x	204.71
Berliin	11.20	12.83	81.62	7.55*	31.11	6.94	5.17	155.68
Amsterdam	10.64	17.27	89.81	11.42	x	8.81	x	159.60
Stockholm	11.44	16.12	92.24	9.70*	x	19.99	x	116.15

***Varssavi**: kohvikoor 12%; **Praha**: virsijogurt 150g, ümberarvutus maitsestatud jogurt 150g; **Budapest**: piim 2,8%, maitsestatud jogurt 200g; **Helsingi**: kohvikoor 19%; **Berliin**: kohvikoor UHT; **Stockholm**: kohvikoor 12%.

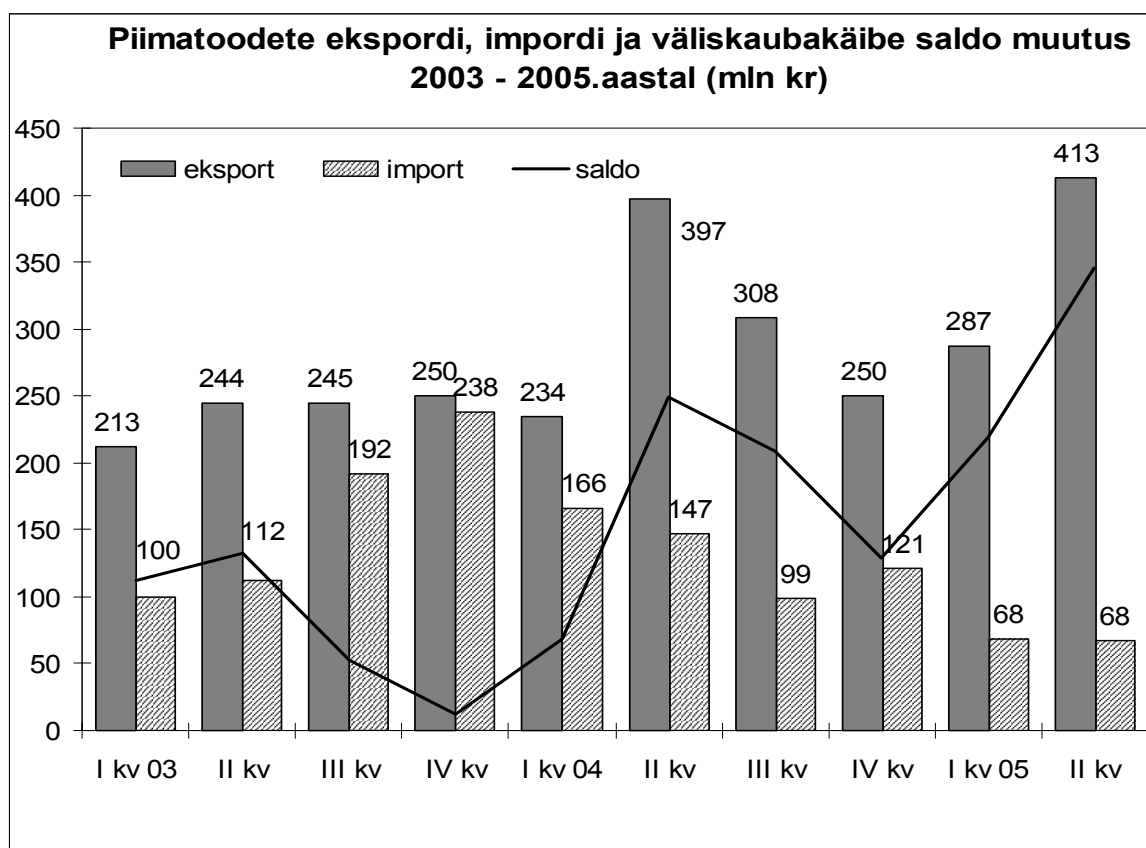
Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Väliskaubandus

2005. aasta II kvartalis jätkus eelmises kvartalis alanud piimatoodete ekspordikäibe kiire kasv. Sellega korvati eelmise aasta teisel poolaastal toimunud tugev langustendents ning tänavu I poolaastal ületati eelmise aasta sama perioodi ekspordikäive 67,1 miljoni krooniga ehk 10,6%-ga (joonis 3). 2005. aasta I poolaastal eksporditi Eestist piimatoodeteid kokku 699,9 miljoni krooni eest (tabel 8). Impordikäive jäi aga 2005. aasta II kvartalis I kvartali tasemele, mis on kolme viimase aasta madalaim käive II kvartalis. Esimesel poolaastal imporditi Eestisse piimatoodeteid kokku 135,8 miljoni krooni väärtuses, mis on üle kahe korra vähem kui samal perioodil aasta tagasi.

Ekspordikäibe kiire kasvu ja impordikäibe languse tulemusel suurenes kaubavahetuse positiivne saldo 2005. aasta I poolaastal 564,1 miljoni kroonini, ületades eelmise aasta sama perioodi saldot 221,7 miljoni krooni võrra ehk 65%. Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne EL vanade liikmesriikidega (+500,7 mln kr) ja kolmandate riikidega (+75,3 mln kr), kuid negatiivne EL uute liikmesriikidega (-11,9 mln kr).

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2005. aasta I poolaastal 21,2 % (2004 I pa - 18,6%) põllumajandussaaduste koguekspordist ja import 2,8% (2004 I pa - 6,1%) koguimpordist.

Piimatoodete rahalisest **ekspordist** moodustas 2005. aasta esimesel poolel 78% ekspord EL vanadesse liikmesriikidesse ja 11% uutesse liikmesriikidesse ja 11% kolmandatesse riikidesse (joonis 4). Kusjuures aastaga on vähenenud ekspordi osakaal Euroopa Liitu ning suurenenud kolmandatesse riikidesse. Ekspordikäive kolmandatesse riikidesse on kasvanud 2,4 korda, EL vanadesse liikmesriikidesse 5%, kuid EL uutesse liikmesriikidesse on see 7% vähenenud.

Ekspordikäibe üldine kasv saavutati juustu, jogurtite ja vadakutoodete ekspordimahtude suurenemise ning ekspordihindade tõusu tulemusel (tabel 8). Võrreldes aastatagusega suurenesid esimesel poolaastal juustu ja kohupiima ekspordikogused kolm korda, sealhulgas naturaaluustustid eksporditi 2,5 korda enam kui aasta tagasi. Kiire ekspordimahu kasv oli ka jogurtitel (2,1 korda) ja vadakutoodetel (11,9 korda), kuid nende osakaal ekspordikäibes on väike (kokku 6,5% piimatoodete ekspordikäibest). Tähtsamad ekspordiaartiklid olid piima- ja lõssipulber (35% piimatoodete ekspordikäibest, joonis 5) ja juust (36%). Või osakaal ekspordikäibes on aastaga langenud 23%-punkti võrra 12%-le, samavõrra on paranenud juustude-kohupiimade positsioon (12%-lt 2004 I pa 35%-le 2005 I pa).

Või ja piimarasvade koguseline ekspord vähenes aastaga kaks korda ning 10% on langenud ka või ekspordihind. Jogurtite ekspordihind langes 2%, kuid teiste piimatoodete eks-

pordihinnad on aastaga tõusnud. Koguseliselt vähenes veel lõssipulbri eksport (-40%), kuigi lõssipulbri keskmine ekspordihind (28.88 kr/kg) oli analüüsiperioodil 5% kõrgem aastatagusest. Samas täispiimapulbri ekspordikogus suurenes 68%, tasakaalustades veidi lõssipulbri ekspordi vähenemist. Seega piimapulbrite kogumaht ekspordis vähenes aastaga kokku 17,3%. Täispiimapulbri ekspordihind püsis aasta jooksul stabiilne (35.49 kr/kg). Mullusest vähem eksporditi tänavu esimesel poolaastal veel jäätist (-69,3% 2004 I pa kogusest) ja rõõska piima (-26,7%).

Tabel 8

Piimatoodete põhiexport I poolaastail 2004 – 2005

	I poolaasta 2004			I poolaasta 2005			Ekspordikoguse muutus 2005/04 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	2178,7	23963	11.00	1596,6	29713	18.61	-26,7
Kondenseeritud piim, pulber	9328,6	272322	29.19	7714,6	244820	31.73	-17,3
Hapendatud piimatooted sh jogurt	999,0	13147	13.16	2133,1	29365	13.77	2,1 korda
Vadakutooded	907,5	10911	12.02	1946,1	22880	11.76	2,1 korda
Või ja piimarasvad	160,2	848	5.29	1901,5	14104	7.42	11,9korda
Jäätis	5813,4	218590	37.60	2869,2	96628	33.68	-50,6
Juust, kohupiim	1771,0	74527	42.08	5360,8	236649	44.14	3 korda
Jäätis	1281,1	27644	21.58	392,7	9997	25.46	-69,3
Piimatooted kokku	x	631039	x	x	661276	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	1759	x	x	38624	x	x
KOKKU	x	632800	x	x	699900	x	10,6*

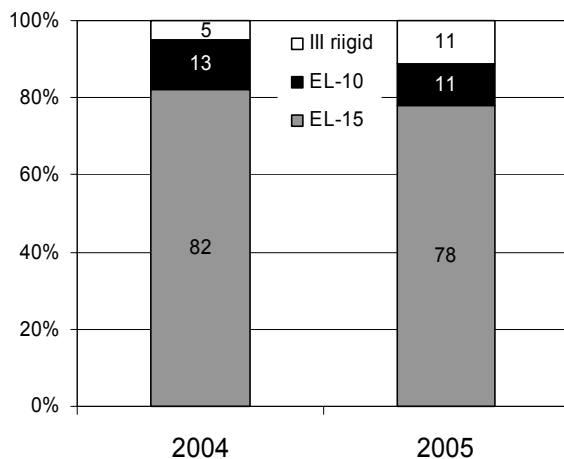
*ekspordikäibe muutus

Joonis 4

Piimatoodete ekspordi struktuur riigiti, % rahaliste näitajate alusel

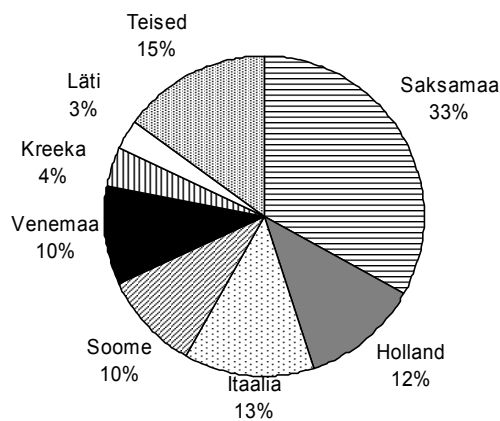
Riikide grupid

I pa 2004-2005

Tähtsamad sihtriigid

I pa 2005

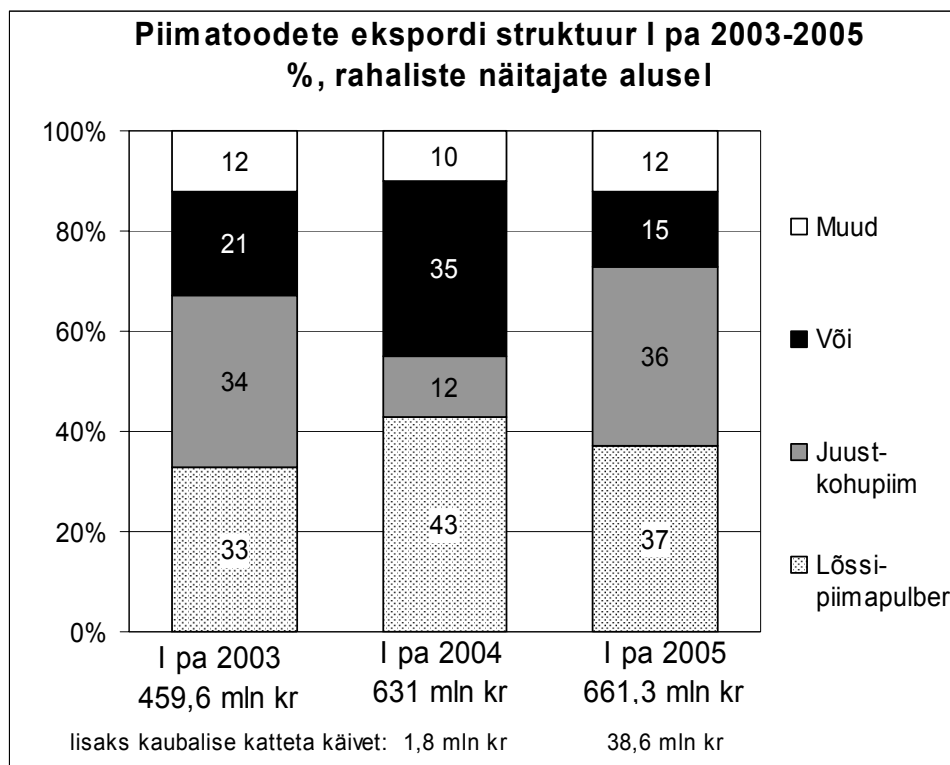

Suurema osakaaluga piimatoodete ekspordi sihtriikideks olid Saksamaa (33%), Itaalia (13%), Holland (12%), Soome (10%), Venemaa (10%), Kreeka (4%) ja Läti (3%, joonis 4). EL vanadesse liikmesriikidesse eksporditi üle 90% rõõsa koore ja pulbrite ekspordist, 77% hapupiimatoodete, 73% juustust-kohupiima, 2/3 jäätise ja pool või ekspordist. Sealjuures läks Saksamaale 84% rõõsa piima-koore, 65% lõssi-piimapulbri ja 27% või ekspordikogusest (tabel 9). Hollandisse viidi 17% lõssi-piimapulbri ning 12% või ja juustu-kohupiima ekspordikogustest. Soome läks 62% jogurtite ja 21% juustude-kohupiimade ekspordikogustest ning Itaaliasse 30% juustude-kohupiimade (sh 37% muude juustude ekspordist) ekspordikogustest.

EL uutesse liikmesriikidesse eksporditi 1/3 jäätise, 23% hapupiimatoodete, 12% juustu-kohupiima ja 11% või ekspordikogusest. Neist olulisemad partnerriigid olid Läti (8% jogurti, 6% juustu-kohupiima, 4% pulbrite ja 3% rõõsa piima ekspordikogusest), Poola (5% või ja 3% juustu-kohupiima) ning Tšehhi (6% või ekspordikogusest).

Kolmandatesse riikidesse viidi 98% vadakupulbri, 41% või ja 15% juustu-kohupiima ekspordikogustest. Peamiseks partnerriigiks oli siin Venemaa, kuhu läks 98% vadakupulbri, 36% või ja 13% juustu-kohupiima 2005. aasta esimese poolaasta ekspordikogustest.

Joonis 5

Põhiliste piimatoodete põhieksporti struktuur riikide lõikes I poolaastal 2004.a
(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor	Lõssi-piimapulber	Hapupiima-tooted	Või, piimarasvad	Juust, kohupiim
2003 – 1507 t	2003 – 5857 t	2003 – 1269 t	2003 – 3105 t	2003 – 4079 t
2004 – 2179 t	2004 – 9329 t	2004 – 999 t	2004 – 5813 t	2004 – 1771 t
2005 – 1597 t	2005 – 7715 t	2005 – 2133 t	2005 – 2869 t	2005 – 5361 t
Saksamaa 84	Holland 17	Soome 62	Venemaa 36	Itaalia 30
Suurbritannia 10	Saksamaa 65	Leedu 15	Saksamaa 27	Soome 21
Soome 3	Taani 4	Rootsi 10	Holland 12	Venemaa 13
Läti 3	Läti 4	Läti 8	Tšehhi 6	Holland 12
	Belgia 3	Holland 3	Usbekistan 5	Kreeka 7
	Teised 7	Teised 2	Poola 5	Läti 6
			Itaalia 3	Poola 3
			Teised 6	Teised 8

Piimatoodete **import** rahalises väärtuses oli 2005. aasta I poolaastal 290,4 miljonit krooni, mis oli 53,3% (-154,6 mln kr) väiksem kui eelmise aasta samal perioodil (tabel 10). Piimatoodete impordikäibest 63% (85,7 mln kr) moodustas sissevedu EL uutest liikmesriikidest, 34% vanadest liikmesriikidest (46,9 mln kr) ja 2% (3,2 mln kr) sissevedu väljastpoolt EL ehk kolmandatest riikidest (joonis 6). Tänavu on suurenenud piimatoodete impordikäive ainult Euroopa Liidu vanadest liikmesriikidest (6%), kuid nii EL uutest liikmesriikidest kui ka kolmandatest maadest oli piimatoodete impordikäive 2/3 võrra aastatagusest väiksem.

Piimatoodete impordikäibe vähenemisest pool moodustas või (-76,9 mln kr), 1/5 pulbrit (-31 mln kr) ja 13% värsket piima-lõssi-koore (-20,1 mln kr) impordikäibe langus. Kui või, pulbrit ja piima impordikäive vähenes nende toodete impordikoguste märgatava vähenemise tõttu tänavu I poolaastal, siis jäätise impordikäibe vähenemise põhjuseks (-24,4 mln kr) oli keskmise impordihinna 59%-line langus. Keskmised impordihinnad langesid tänavu võrreldes mullusega veel jogurtil ja vadakutoodetel, kuid või, juustu, pulbrit, hapupiimatoodete ja värsket piima keskmised impordihinnad tõusid.

2005. aasta I poolaasta impordikäibest moodustas ligi 2/3 juustu ja kohupiimatoodete import (joonis 7). Järgmiseks suuremaks impordiar artikliks oli jäätis (18% piimatoodete impordikäibest). Hapendatud piimatooteid toodi Eestisse 11,3 miljoni krooni eest, mis oli 9% piimatoodete impordikäibest. Pulbrit osakaal impordikäibest on langenud 2%-le, võil 1%-le.

Juustu-kohupiima koguselisest impordist 2/3 moodustas naturaaluustu sisseveokogus (1066 t), mis oli 23% väiksem kui samal perioodil aasta tagasi. Naturaaluustu sissevedu Leedust on aastaga vähenenud isegi 29% (-286 t).

Tabel 10

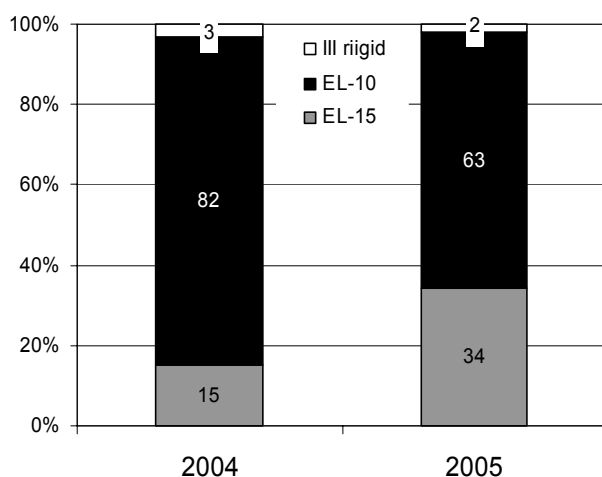
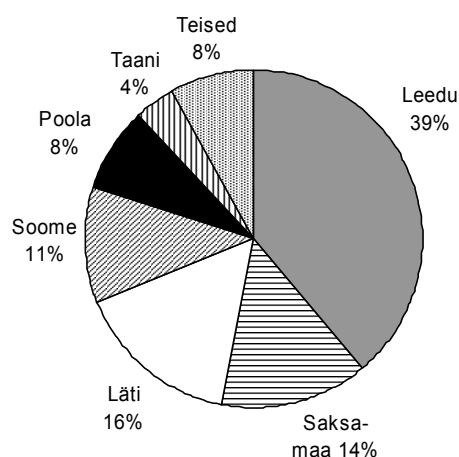
Piimatoodete põhiimport I poolaastatel 2004 ja 2005

	I poolaasta 2004			I poolaasta 2005			Impordikoguse muutus 2005/04 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	4184,2	24006	5.74	268,5	3933	14.65	-93,6
Kondenseeritud piim, pulber	1625,1	33257	20.46	95,1	2313	24.34	-94,1
Hapendatud piimatooted sh jogurt	575,7	11127	19.33	576,2	11318	19.64	0,1
Vadakutooded	87,7	1909	21.77	113,7	2301	20.25	29,6
Vadakutooded	311,8	3508	11.25	528,7	4592	8.69	69,6
Või ja piimarasvad	2945,8	78484	26.64	40,5	1607	39.64	-98,6
Juust, kohupiim	1842,3	74674	40.53	1614,3	77319	47.90	-12,4
Jäätis	639,0	45841	71.74	731,4	21477	29.36	14,5
Piimatooted kokku	x	270897	x	x	122529	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	19503	x	x	13200	x	x
KOKKU	x	290400	x	x	135759	x	-53,3*

*impordikäibe muutus

Joonis 6

Piimatoodete impordi struktuur riigiti, rahaliste näitajate alusel

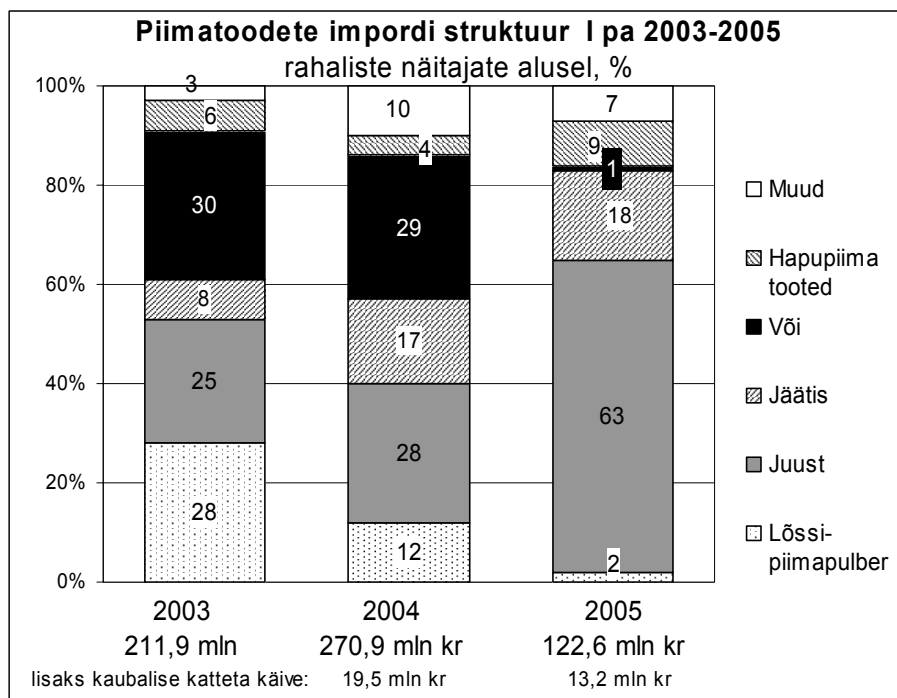
Riikide grupid
I pa 2004-2005Tähtsamad impordiriigid
I pa 2005

Riikidest olid suuremad piimatoodete impordipartnerid Leedu, Läti, Saksamaa ja Soome, kust oli pärit vastavalt 39%, 16%, 14% ja 11% piimatoodete impordi rahalisest käibest (joonis 6). Leedust imporditi 65% naturaaluustu importkogusest, 50% jäätiseimpordist, 33% sulatatud

juustu koguimpordist ja 27% kohupiimaimpordist (tabel 11). Lätist imporditi tänavu I poolaastal 72% piima, 42% sulatatud juustu, 28% kohupiima, 9% naturaaluustu ja 15% jäätiste impordikogustest. Saksamaalt toodi Eestisse 88% sinihallitusjuustu, 15% kohupiima, 18% sulatatud juustu ja 7% naturaaluustu ning 32% hapupiimatoodete impordikogustest 2005. aasta I poolaastal.

Piimatoodete impordikäive kolmandatest riikidest jagunes 2005. aasta esimesel poolaastal võrdselt Norra ja Venemaa vahel. Venemaalt imporditi 76 tonni jäätist 1,6 mln kr väärtuses ning Norrast 3 tonni võid ja 20 tonni juustu kokku 1,6 miljoni krooni eest..

Joonis 7

Tabel 11

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes I poolaastal 2004
(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piim, lõss, koor	Lõssi-piimapulber	Hapupiima-tooted	Või, piimarasv	Juust, kohupiim	Jäätis
2003 – 472 t	2003 – 3133 t	2003 - 991 t	2003– 2947 t	2003 – 1224 t	2003 – 506 t
2004 – 4184 t	2004 – 1625 t	2004 – 576 t	2004– 2946 t	2004 – 1842 t	2004 – 639 t
2005 – 269 t	2005 – 95 t	2005 – 576 t	2005 – 41 t	2005– 1614 t	2005 – 731 t
Läti 72	Leedu 41	Poola 61	Leedu 65	Leedu 52	Leedu 50
Saksamaa 28	Prantsusmaa 27	Saksamaa 32	Läti 15	Läti 17	Soome 22
	Holland 27	Soome 6	Soome 12	Saksamaa 14	Läti 15
	Teised 5	Läti 1	Norra 7	Soome 7	Venemaa 10
			Teised 1	Taani 5	Teised 3
				Teised 5	

Maailmaturg

Keskmise pikkusega tulevikuperioodi väljavaadetes domineerib piimatoodete maailmaturul Euroopa Komisjoni ja Rahvusvahelise Piimatööstuste Föderatsiooni (IDF) hinnangutel globaalse nõudluse tugev tõusutendents ning seda vaatamata praegu maailmaturul 15 aasta kõrgetemale hindadele. Nõudlus suureneb paljudes maailma regioonides elanikkonna sissetulekute kasvu tõttu ning ka seepärast, et tarbijad eelistavad süüa senisest enam pigem piimatooteid kui lihatooteid. Rahvastiku juurdekasv, muutuvad toitumusharjumused, linnastumine ja kasvavad sissetulekud peaksid piimatoodete tarbimist paljudes arengumaades stimuleerima, eriti Aasias ja Ladina-Ameerikas. Samuti oodatakse, et hinnad stabiliseeruvad, sest piimatoodang jõuab nõudlusele peagi järele.

Piimatootmise kasv maailmas on taas kiirenenud ning 2005. aastal toodetakse maailmas kokku IDF hinnangutel 626 miljon tonni piima. See on 10 miljonit tonni ehk 1,6% enam kui 2004. aastal ja 85 miljonit tonni ehk 16% enam kui 1995. aastal. Lehmapiima osa maailma piimatoodangus ulatub 85%-ni.

Piimatoodang suureneb eelkõige Aasias ja Lõuna-Ameerikas. Näiteks Hiinas on piimatoodang viimastel aastatel kiiresti kasvanud, tootmine on 10 aastaga suurenenud 150% (23,7 mln tonnile 2004.a). Ligi neljandik maailma piimatoodangu 10 aasta juurdekasvust ongi toimunud Hiinas ja Indias. Samal perioodil on USA piimatoodang suurenenud 13%, Austraalias ja Uus-Meremaal 40%. Viimatimainitud kahes riigis olnuks kasv veelgi suurem, kui neid piirkondi poleks tabanud põud ja kehvad ilmaolud. Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere ümber peaks piimatoodang suurenema 4-5% aastas.

EL-s, kus toodetakse neljandik maailma piimast (2005. aastal prognoositakse 143,2 mln tonni) on piimatoodang tänu kvoodisüsteemile suhteliselt stabiilne ning I poolaasta kerge kasv toimus eelkõige uutes liikmesriikides, aga ka Prantsusmaal ja Saksamaal. Teiseks poolaastaks arvestatakse EL-s selle kasvu aeglustumisega. USA-s ja Kanadas on piimatoodang 2005. aastal vähenemas, samuti Venemaal. Austraalias ja Uus-Meremaal oli ilm 2005. aasta esimesel poolel ebasoodne ning piimatootmine veidi vähenes, kuid uuel hooajal on Okeaanias arvestatud piimatoodangu mõningase suurenemisega.

Üha suurem osa piimast läheb arenevates riikides töötlemiseks ja seeläbi kaetakse paremini ka kasvavat nõudlust. Varasematel aastatel, kui töötlemise osakaal toodetud toorpiimast oli madalal, kulutati toodangu juurdekasv otstarbetult tootmises, kuna müügi suurendamise võimalus tööstuse mahajäämuse tõttu oli väike. Nõudluse kasvuga on kiirenenud ka piimatöötlemise ettevõtete areng. Oluliselt puudutab see Aasia riike - Indiat, Hiinat ja Venemaad ning Ladina-Ameerikat, aga osaliselt ka EL uusi liikmesriike. Lääne-Euroopa, Põhja-Ameerika ja Okeania arenenud turgudel pole pakkumist oluliselt võimalik suurendada tööstustesse müüdava piima osakaalu suurendamisega kogutootmisest, sest töödeldava piima osakaal piimatoodangust on niigi väga kõrge.

Piimatoodetest peaks 2005. aastal maailmas suurenema või, juustu ja piimapulbri tootmine. Lõssipulbri tootmine peale 2004. aasta toodangu olulist vähenemist, käesoleval aastal suureneb tähtsusetult vähe või isegi väheneb.

Maailma piimaturul jätkus 2005. aastal erinevate piirkondade hindade lähenemistendents. Kõrge hinnatasemega regioonides hinnad langesid, samas kui madalama hinnatasemega regioonides need tõusid.

Euroopa Liidu turg

Pärast kaht suhteliselt edukat aastat, on 2005. aastal **Euroopa Liidu** osakaal piima maailmaturul vähenenud. EL-25-st eksporditi 2005. aasta I poolaastal kolmandatesse maadesse võid rohkem ning juustu ja piimapulbrit vähem kui aasta tagasi. Võid ja piimarasvu eksporditi esimesel poolaastal 203 000 tonni, mis on 14 000 tonni enam kui aasta varem. Nõrk tõus oli ka piimapulbri (+10 000 t, 150 000 t-le) ja kondenspiima (+7 000 t, 102000 t-le) ekspordis. Teiste piimatoodete eksport vähenes I poolaastal aga oluliselt, nt juustu eksporditi 260 tuhat tonni, mis 30 tuhande tonni võrra vähem kui aasta tagasi ning lõssipulbrit 121 tuhat tonni, mis on 35% väiksem aasta varasemast tasemest. Vähenes ka kaseiini ja täispiimapulbri eksport, viimast eksporditi koguni 21 tuhat tonni mullusest vähem, kokku 265 tuhat tonni.

Vaatamata piimatoodete ekspordi vähenemisele, on EL ametkonna väljavaated piima siseturule optimistlikud. Euroopa Komisjon esitas 2005. aasta juuli lõpus põllumajandusturgude prognoosid 2005-2012. aastani. Sellekohaselt tõuseb piimatootmine EL-25-s prognoosiperioodi kesksajaks 2006. aastal tõusva piimakvoodi tasemele ning 2012. aastal peaks see ulatuma 145 miljoni tonnini. Uutes liikmesriikides, kus piimatoodang moodustab kokku ligikaudu 15% EL kogutoodangust, saavutab tootmine napilt 22 miljoni tonnise mahu. Piimavarumise suurenemist uutes liikmesriikides üle selle mahu reguleeritakse subsiidiumide süsteemiga.

EK prognoosid näevad ette erinevate piimatoodete tarbimise tõusu EL siseturul. Samas kitsendavad pakkumist piima tootmiskvoodid, või ja lõssipulbri eksport oletatavasti väheneb, kuid juustuexport võib piiratud mahus suurene da.

Euroopa Komisjoni prognooside kohaselt suureneb piimatoodetest kiiremini juustu tootmine ja tarbimine. Tarbimine kasvab kiiremini 10 uues EL liikmesriigis, kus juustutarbimine suureneb 2012. aastaks 33% ehk praeguselt 12,1 kilolt elaniku kohta 16,2 kg-le/el 2012. aastal. Uued liikmesriigid on n.ö piimariigid ja tarbimisharjumustelt seega lähedased vanadele liikmesriikidele ning elatusaseme tõusuga peaks juustutarbimine seal suurenema vanade liikmesriikide tarbimise tasemele. Vanades EL liikmesriikides on juustutarbimine praegu keskmiselt 18,2 kg elaniku kohta aastas. Juustutarbimine peaks EL-25 liikmesriigis suurenema 2012. aastaks keskmiselt 18,4 kilole elaniku kohta.

2005. aasta seitsme kuuga suurenes juustu tootmine EL-s eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 0,5%.

EK prognooside kohaselt võitoodang uutes liikmesriikides lähiajal suureneb, sest või hinnad neis riikides on jõudnud EL vanade liikmesriikide tasemeni. Kuid EL-s tervikuna peaks või ja ka lõssipulbri toodang peale 2004. aasta tugevat langust edasi kahanema. Enam piima läheb juustu ja teiste suurema lisandväärtusega toodete tootmiseks. Tegelikud arvud 2005. aasta seitsme kuu kohta näitavad või tootmise 1%-list suurenemist ja võiõli 1,2%-list vähenemist eelmise aasta sama perioodi suhtes.

Või tootmismahu kasvu EL-s soosis tänava või ekspordi kasv. Juuni lõpus lõppenud 10. GATT-aastal saavutas või eksport rekordtaseme – 383 000 tonni, mis oli ekspordilitsentsidega kaetud. Toetustega lubatud ekspordikogus oli lõppenud GATT-aastal 399 000 tonni. Uue GATT-aasta alguses on või ja lõssipulbri eksport kulgenud rahulikult. Juustu ekspordivõimalused näivad olevat suhteliselt head.

Või ekspordimahu suurenemise ja sekkumishinna langetamise tulemusel 2005. aasta 1. juulil suleti Saksamaal nagu ka reas teistes EL maades 16. juulist või sekkumisostud. Avatuks jäi see veel Eestis, Hispaanias ja Leedus. Juuli keskpaigani osteti EL sekkumisladudesse 35 400 tonni võid, napilt 6 500 tonni enam kui aasta tagasi. 18 170 tonni ehk enam kui pool kogusest osteti Iirimaalt, 7070 tonni Hispaaniast, 5500 tonni Itaaliast. Või sekkumisostu võib teostada märtsist augustini kui selle turuhind on alla 90% sekkumishinnast, sel perioodil võib EL sekkumisladudesse osta kokku 60 000 tonni võid. Alates 2005. aasta 1. juulist on või sekkumisostu hind 254.03 eur/100kg (39.75 kr/kg, so 90% sekkumishinnast 44.19 kr/kg-st). Juuli lõpuks oli sekkumisladudes võid kokku 136 tuhat tonni, sellest 77 tuhat tonni Iirimaal ja 38 tuhat tonni Hispaanias, Eestis 1000 tonni. Eraladustamisskeemis oli kokku 124 tuhat tonni võid, sellest 31 tuhat tonni Hollandis, 28 tuhat tonni Saksamaal ja 20 tuhat tonni Iirimaal.

Lõssipulbrit eksporditi kolmandatesse riikidesse 2005. aasta neljal esimesel kuul 59 000 tonni, mis on peaaegu poole vähem aasta varasemast perioodist. Mais ja juunis eksport suurenes ning esimesel poolaastal eksporditi EL-st kokku 121 tuhat tonni lõssipulbrit, mis on 35% vähem aasta varasemast. Eksportööride arvates nõudlus maailmaturul sügisest elavneb, kuid ekspordivõimalusi hinnatakse aasta lõpuni väikseiks. EL siseturul tugevnes aga nõudlus nii toidu- kui ka söödakvaliteediga lõssipulbrile, mille tulemusel enamuses EL riikides lõssipulbri hinnad tõusid. Hinnatõus jätkus ka peale nõudluse rahuldumist. Toiduainete- ja söödatööstused kindlustasid oma toorainevajadusi kuni sügiseni sõlmides otselepinguid lõssipulbri tootjatega, osaliselt kaeti varuti lõssipulbrit ostudega sekkumisvarudest. Viie kuuga müüdi EL sekkumisvarudest 25 449 tonni lõssipulbrit vabasse ringlusse hinnaga 196.24 eur/100kg (30.70 kr/kg), mis oli kõrgem 1. juulil kehtestatud uuest sekkumishinnast (184.97 eur/100kg ehk 28.94 kr/kg). Juuni keskpaigaks oli lõssipulbri nõudlus rahuldatud ning turg muutunud rahulikuks. Viimane müük sekkumisladudest tehti juuni keskel Iirimaal (5400 tonni). Sekkumisladudes oli juuli lõpuks lõssipulbrit 14,4 tuhat tonni, sellest 6,7 tuhat tonni Suurbritannias ja 6,3 tuhat tonni Iirimaal.

Lõssipulbri toodang EL-s aasta esimesel neljal kuul suurenes uutes liikmesriikides 4% ning vähenes vanades liikmesriikides 1,4%. Seitsme kuuga toodeti EL-25-s tervikuna lõssipulbrit 1,5% enam ja täispiimapulbrit 0,2% vähem kui aasta tagasi samal perioodil.

Piimakvoot

Euroopa Komisjoni värsked andmed näitavad, et 9 EL liikmesriiki on 2004/2005 kvoodiaastal piimakvoodi ületanud. Need 9 riiki peavad selle eest kokku maksma 5,6 miljardi Eesti krooni suuruse trahvi. Suurimad kvoodiületajad on nagu varemgi Saksamaa ja Itaalia. Liiga kõrge rasvaprotsent Saksamaa piimas tähendab seda, et tootmist suurendatakse 962

miljoni kg võrra, mistõttu pole võimalik hoiduda 414 miljoni kilosest kvoodiületusest. Itaalia trahvisumma on sel aastal 2,1 miljardit krooni eelmise kvoodiaasta 2,6 miljardi krooni asemel. 9-st riigist väikseimat trahvi maksab Taani - 8,9 miljonit Eesti krooni. Kvooti ületasid veel Holland, Hispaania, Iirimaa, Belgia, Austria ja Luksemburg.

EL kvoodikasutuse musternäide oli jällegi Rootsi, 2004/2005 kvoodiaastal kasutati seal 97,3% riigi piimakvoodist. Peale EL liikmeks saamist 1995. aastal ei ole Rootsi kunagi piimakvooti ületanud ega pidanud selle eest trahvi maksma.

Esimest korda kajastusid Euroopa Komisjoni kvoodiülevaates ka uute liikmesriikide andmed. Sloveenia ja Poola kohta pole veel andmeid avalikustatud. Ükski teine 8-st uuest liikmesriigist lõppenud kvoodiaastal piimakvooti ei ületanud, vastupidi, neis riikides on probleeme kvoodikoguse optimaalse kasutamisega. Uutest liikmesriikidest olid kõrgeimad kvoodikasutused (92% ringis) Tšehhis, Eestis ja Küprosel. Poola andmeid oodatakse huviga, sest Poola soovis endale riiklikku kvooti juurde.

Piima tootmine suureneb EL-ga eelmisel aastal liitunud riikides kiiremini kui vanades liikmesriikides. 2005. aasta seitsme kuuga tarniti toorpiima tööstustele 1,4% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Sealjuures suurenes tarnekogus uutes liikmeriikides 6,6% ja vanades liikmesriikides 0,6%. Näiteks ostsid Poola piimatööstused 2005. aasta I poolaastal kokku 4,2 miljonit tonni piima ehk 10% enam kui aasta tagasi. Aastane tarnekvoot Poolas on 8,5 miljonit tonni ja otseturustuskvoot 5 miljonit tonni (kokku 13,5 mln t).

Paljudes EL liikmesriikides kaubeldakse piima tootmiskvoodiga, mis võimaldab kvooti tootjate vahel ümber jagada. Prantsusmaa ja Hispaania on oma piimakvoodiga kauplemise reegleid muutmas. Soodustusi soovitakse teha väikestele ja uutele piimatootjatele. Hispaanias keelati kvoodikaubandus eraisikute vahel ning selle asemel ostab riik kvoodi ära ja eelistab tootjatele müügil väiksemaid piimatootjaid. Hispaanias on piimatootjate arv vähenenud viimase 10 aastaga 140 000-lt 30 000-le. Prantsusmaal läheb 20% piimatootmise lõpetanute kvoodist noortele ja väiksematele piimatootjatele.

Taanis oli piimakvoodi hind 2005. aasta augustis kõrgem kui kunagi varem – 9.58...9.72 Eesti krooni kilo 4,36%-lise rasvasusega piima eest. Augustis toimunud kvoodibörs oli esimene, kus tootjatele kaubeldava kvoodi suuruse osas piiranguid ei tehtud. Seetõttu oli ka nõudlus seekord suur. Esialgsel andmetel oli kvoodikaubanduse käive 85 000 tonni, kvoote müüs 420 tootjat ja ostis 730 tootjat. Kvoodi nõudlus oli suur, sest mitmed piimatootjad pole saanud viimaste aastate investeringuid piimatootmiseks kasutada.

Varasemate kvoodibörside kauplemishinnad olid järgmised (Eesti kroonides):

5.99 kr - nov 2002

8.48 kr - mai 2003

8.44 kr - nov 2003

9.30 kr - mai 2004

6.57 kr - nov 2004

7.75 kr - mai 2005

9.58...9.72 kr aug 2005 (esialgne hinnang).

Kallis piimakvoot näitab, et Taani piimatootjad on elujõulised.

Piima kokkuostuhinnad

Piima tootjahinnad uutes liikmesriikides lähenevad üha enam EL-15 tasemele. 1. juulil 2005. aastal olid piima tootjahinnad Saksamaal, Tšehhis, Ungaris, Poolas ja Lätis vahemikus 3.29...4.38 kr/kg¹. Võrdluseks 2000. aastaga oli hinnavahe 2.03...4.54 krt/kg. Kõrgeima hinnataseme oli tänavu 1. juuliks saavutanud Tšehhi (4.38 kr/kg).

EL-15-s langetavad suurtööstused piima kokkuostuhindu. Näiteks Prantsusmaa suurtööstused on tänavu toorpiima hindu alandanud vahemikus 55...180 krooni tonni kohta. Kusjuures vähim langetas hindu Danone ja enim Sodiaal. Hinnalangusega läksid kaasa ka Lactalis ja Bongrain. See on Prantsusmaa piimatootjad muutnud rahulolematuks, sest nemad peavad tööstuste saamatuse oma toodete müümisel kinni maksma ja lubavad demonstratsioone hinnalanguse vastu.

Piimatööstuste kontsentreerumine ja koostöö

Euroopa Liidu laienemine ja konkurentsi tihenemine kogu siseturul on EL piimaturul kaasa toonud mitmeid muutusi. Üheks tendentsiks on suurtööstuste ühinemine ja laienemine uutesse liikmesriikidesse lähemale odavamale toorpiimale ja uuele kasvavale turule. Saksa suurim äriettevõttena tegutsev (mitte ühistuline) meierei Müller ostis Tšehhis Praha lähisel Pragolaktose meierei. Pragolaktos on spetsialiseerunud UHT-piima tootmisele ning jätkab seda ka Mülleri omanduses. Müller on viimastel aastatel laienenud nii Saksamaal kui välisriikides. Arla Foods'ist on saanud maailma suuruselt viies piimatööstus. Konkurentsilt suurim on Nestlé, teisel ja kolmandal kohal on USA piimatööstused Dean Foods ja DFA.

Kesk-Euroopas varuvad vanade liikmesriikide piimatööstused odavamat toorainet piima ja koorena uutest liikmesriikidest, mistõttu kohalik piimatööstus ei ole enam tooraine varumisel konkurentsivõimeline ning kodumaiste piimatoodete sortiment jääb neis riikides üha kitsamaks. 2005. aasta I kvartalis suurenes Ungari piima ja koore eksport peaaegu 8 korda (2554 tonni 2004.a I kv, 14500 tonni 2005.a I kv). Samal ajal on piimatoodete import kahekordistunud ja piimatoodete müük suurenenud 7%. See on kohaliku valitsuse muutnud murelikuks, sest soovitakse, et ungarlased sööksid kodumaiseid tooteid. Näiteks 18% Ungaris müüdüd UHT-piimast on juba importpiim. Suured odavkaupluste ketid püüavad odavate piimatoodetega kliente võita. Turuanalüütikute arvates ei suuda suurem osa piimatootjaid enam ennast ära majandada, kui piima kokkuostuhind langeb alla praeguse hinnataseme 3.91 kr/kg. Taoliste tulemuste ärahoidmiseks on 4 suuremat mitteühistulist meiereid, kelle käes on 20-25% turust, alustanud ühise toorpiima kokkuostu ja turustamisega. Ungari valitsus kaalub erinevaid meetmeid, mis peaksid suurendama tarbijate kodumaiste toodete eelistust. Üheks tarbijatele suunatud kampaania sõnumiks on see, et ungari tooted on kõige ohutumad. Samal ajal kaalutakse võimalust leevendada mõningaid keskkonna- ja hügieenireegleid, mis on Ungaris rangemad kui EL-s.

---

¹ Piima hindu kogutakse liikmesriikides turuinfo süsteemi poolt üksikutes riikides 3,7%-lise rasvasusega ja 3,4%-lise valgusisaldusega lehmapiima kohta.

Põhjamaade ühine piimaturg muutub üha reaalsemaks. Rootsi Milko teeb juba piiritagust koostööd Valioga - Rootsi Milko hakkab Rootsis tootma osa Valio poolt Rootsis müüdavat puuviljajogurtit, Valio hakkab aga Milko tooteid Soomes müüma. Ettevalmistamisel on teisedki sarnased Põhjamaade piimatööstuste vahelised koostööprojektid. Põhjamaade piimatööstuste juhtide arvates tuleb selles piirkonnas omavahel enam tootmisalast koostööd teha, ilma et ühinetakse. Kaubandus on üha enam huvitatud tarnijatest, kes suudavad mitmes või kõigis Põhjamaades tegutseda. Kaubandusketid ise on tänapäeval esindatud mitmetes riikides ning sarnaselt üritavad end organiseerida ka piimatööstused. Sellele teele on Arla läinud juba mitmeid aastaid tagasi, tarnida suudetakse Rootsis, Taanis ja Soomes. Coop-kaubanduskett soovib juba oma hinnad Põhjamaades muuta ühtseiks, sama plaanib peagi ka ICA. Sellisele koostööle ei ole üksnes Arla tegutsemine kaasa aidanud, vaid seda tiivustavad ka kaubanduskettide nõudmised, efektiivsema tootmise ja väiksemate transpordikulude vajadus. Paljud piimatööstused töötavad alakoormatult ning transpordikulud suurenevad pidevalt. Meiereide vahelise koostööga saavutatakse sama efekt, mis ühinemisel, kuid ilma täielikult ühinemata. See on atraktiivne sujuv koostöövõimalus, sest ühinemised võtavad alati aega ja palju inimtöötunde ning selleks väiksematel piimatööstustel Põhjamaades raha ei ole.

Odav piim versus kohalik piim

Ka EL vanades liikmesriikides on probleemiks teistest liikmesriikidest imporditud odavamate piimatoodete müük kohalikes kauplusekettides. Importtoodete ostmise vastu tehakse vastukampaaniaid ning organiseeritakse lähiregioonidega ühisturustamist. Rootsi eksperdid Toiduainete Ametist on asunud oma piimatootjaid kaitsma. Nad hoiatavad tarbijaid tšehhi UHT-piima eest sellega, et piimale ei ole lisatud D-vitamiine ja seda juues riskivad noored selle tähtsa vitamiini vaegusega organismis. Tšehhi piima müüakse ICA-s Euroshopperi nime all odavamalt kui teisi piimasid. Kaubandusspetsialistide arvates ei saa Tšehhi piim Rootsi kauplustes tõenäoliselt suuremat turuosa kui 1% ning seda müüakse piimavaliku täiendamiseks.

Arla toob Rootsis turule odava piima. See on vastukaaluks odavale Lidli kauplustes müüdavale saksa ja septembri keskelt alates ICA kauplustes müüdavale tšehhi piimale. Tahetakse pakkuda kodumaist odava piima alternatiivi, et import ei vallutaks liialt turgu. Uus Arla kauasäiliv piim jõuab kauplustesse oktoobris nime all Klöver (ristik), mis peaks edaspidi Taanis nii tootjatele kui tarbijatele meenutama vanu aegu, sest enne MD Foodsi ühinemist Arlaga, oli ka MD Foodsi kaubamärk ristiku kujuga. Piim on n.ö pikendatud riulijaga, mida on kuumutatud 127 kraadini 2-4 sekundit ning seetõttu saavutanud pikema säilivusaja kui Arla tavaline piim. Seetõttu on ka piima edasine transport ja käitlemine lihtsam. Arla kontserni-direktor ootab uue piima turuosaks 10-15% Rootsi piimaturust.

Taanis müüdavast piimast on 5% Saksamaalt pärit odav UHT-piim.

Kokkuvõte

Piima toodeti Eestis 2005. aasta esimesel poolaastal 328,6 tuhat tonni, mis on 2,2% enam kui aasta tagasi. Piimatööstuste poolt varutava toorpiima **kokkuostukogus** suurenes 6,2% ja piima kaubalisus suurenes 3,2%-punkti võrra 86,6%-le piima kogutoodangust eelmise aasta sama perioodi 83,4%-lt. Lehmade arv oli tänavu II kvartali lõpus 2,8% väiksem kui aasta tagasi, kuid produktiivsus oli 1,1% kõrgem.

Piimatööstuste **toodangu müük** suurenes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 3,1% ja ekspordiks müük 7,1%. Ekspordiks müügi osakaal kogumüügis tõusis 1,1%-punkti võrra 32,2% tasemele.

Väliskaubavahetuses suurenes ekspordikäive võrreldes 2004. aasta I poolaastaga 10,6%, kuid impordikäive vähenes üle kahe korra ning selle tulemusel suurenes kaubavahetuse positiivne saldo 65%. Enamike piimatoodete ekspordi- ja impordihinnad on võrreldes aastatagusega tõusnud ning ekspordikäibe kasv on saavutatud nii hindade tõusu kui koguseliste mahtude suurenemise tulemusel. Ekspordikäibest 37% moodustas pulbrite, 36% juustu ja 15% või väljavedu. Ekspordikäibest 78% moodustas eksport EL vanadesse ja 11% uutesse liikmesriikidesse ning 11% väljapoole EL riike. Impordikäibest moodustas 2/3 juustuimport ning 63% impordikäibest tuli EL uutest liikmesriikidest.

Enamike piimatoodete **hinnad** olid tänavu II kvartalis siseturul kõrgemad, kuid välisturul madalamad kui aasta tagasi. Piima kokkuostuhind oli 2005. aasta II kvartalis 2,9% kõrgem mullusest, tööstusest väljamüügihindad olenevalt tootest 1,7%...17% kõrgemad, kuid plokkvõi hind 5% madalam aastatagusest tasemest. Juustu ja lõssipulbri ekspordihinnad olid kõrgemad, täispiimapulbri hind oli eelmise aasta sama perioodi tasemel ning või 9% madalam.

Piimatoodete **maailmaturu** olukord püsis II kvartalis küll soodne, kuid osade maailmaturutoodete hinnad langesid, sellest andsid märku ka kevadel alanud hinnakõikumised. Vaatamata hinnalangustele, on piimatoodete maailmaturu olukord prognooside kohaselt nõudluse suurenemise tõttu soodne ka lähitulevikus.